

STORTINGET

Innst. 69 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra energi- og miljøkomiteen

Dokument 8:124 S (2019–2020)

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Jon Georg Dale og Terje Halleland om gjennomgang av planene for vernede vassdrag med mål om å legge til rette for økt verdiskaping gjennom utbygging av vannkraft

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå planene for vernede vassdrag med mål om å legge til rette for økt verdiskaping gjennom utbygging av vannkraft.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Espen Barth Eide, Ruth Grung, Steinar Karlstrøm og Else-May Norderhus, fra Høyre, Liv Kari Eskeland, Stefan Heggelund, Aase Simonsen og Lene Westgaard-Halle, fra Fremskrittspartiet, Jon Georg Dale og Terje Halleland, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Ole André Myhrvold, fra Sosialistisk Venstreparti, Lars Haltbrekken, fra Venstre, lederen Ketil Kjenseth, fra Kristelig Folkeparti, Tore Storehaug, og fra

Miljøpartiet De Grønne, Une Bastholm, viser til at Stortinget allerede i 1960 vedtok at det skulle utarbeides en oversikt «over visse områder hvor samfunnet bør ta sikte på å bevare naturen mest mulig uberørt». Utvalget som ble nedsatt (Gabrielsenkomiteen), påpekte i sin innstilling at det var viktig med tiltak for å avbøte naturskadevirkningene mv. ved vannkraftutbygging. Deres arbeid resulterte i «Verneplan for vassdrag», som ble fremmet av regjeringen og behandlet av Stortinget i 1973. Verdiene i disse vassdragene ble vedtatt skulle ivaretas gjennom bestemmelser i vannressursloven, naturmangfoldloven og bindende planer etter plan- og bygningsloven. Dette innebærer at både kommuner og sektormyndigheter må ta hensyn til vernede vassdrag i sin planlegging og virksomhet.

Komiteen viser til at målsetting for «Samlet plan for vassdrag» var å få til en samlet, nasjonal forvaltning av landets vassdrag, og at planen skulle sees i sammenheng med landsplan for nasjonalparker. Det ble uttrykt at behovet for en landsplan for vassdrag skulle ivareta naturvern og friluftsliv, samt at det skulle avveies opp mot behovet for en forsvarlig kraftdekning. Gjennom behandlinger i Stortinget er verneplanen for vassdrag flere ganger blitt oppdatert og supplert med nye vassdrag, og siden 1973 er 390 vassdrag vernet i Norge.

Komiteen viser til svarbrev fra olje- og energiministeren til energi- og miljøkomiteen datert 12. oktober 2020 (vedlagt innstillingen), som viser til at det gjennom energimeldingen Meld. St. 25 (2015–2016) Kraft til endring og Stortingets innstilling, Innst. 401 S (2015–2016), ble påpekt at det er viktig å bevare et representativt utvalg av den norske vassdragsnaturen, og at vassdragsvernet i hovedsak skal ligge fast. Komiteen viser til Stortingets behandling av energimeldingen i 2016, hvor det ble understreket at verdien av å sikre disse vass-

dragenes verneverdier og urørthet er større enn gevinsten disse vassdragene vil gi ved en utbygging.

Komiteen viser til at det i forbindelse med behandling av energimeldingen ble åpnet for at det i særskilte tilfeller vil kunne behandles konsesjoner for vannkraftverk i vernede vassdrag. Det ble i innstillingen understreket at dette skal gjelde i tilfeller med vesentlig samfunnsnytte, for eksempel i form av vesentlig flom- og/eller skreddempende effekt, og akseptable miljøkonsekvenser, og at disse sakene skal behandles av Stortinget. I tillegg påpekte Stortinget at inngrep som veibygging, kraftlinjer og drenering skal vurderes opp mot verneverdiene, men at de kan gjennomføres uten at vernebestemmelsene hindrer det. Opovassdraget er så langt det eneste vernede vassdraget som er åpnet opp for inngrep som tiltak mot flom etter vedtak i Stortinget.

Komiteen viser til at etter de fem vernevedtakene som er behandlet av Stortinget siden 1973, er både ny kunnskap og dokumentasjon om verneverdiene i vassdragene innhentet av Miljødirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Dette er viktig dokumentasjon og kunnskap som nå ligger til grunn for vernet av disse vassdragene, og som også statsråden påpeker i sitt svarbrev til energi- og miljøkomiteen.

Komiteen har merket seg at statsråden påpeker at det ikke er mulig å bygge ut ny vannkraft uten at det gjøres naturinngrep:

«Kraftutbygging vil, enten det er tale om helt ny utbygging eller nye overføringer til eksisterende anlegg, medføre miljøulempen i en eller annen form.»

Komiteen viser til at å gå gjennom alle verneplanene på nytt vil være et meget omfattende arbeid. Komiteen understreker at det under verneprosessene ble vektlagt at de vernede vassdragene skulle representere et representativt utsnitt av Norges vassdragsnatur for hver region, i tillegg til at naturvern, landskap, kulturminnevern, vilt og fiske, friluftsliv og vannkvalitet, med mer, er viktige verdier som sikres gjennom vassdragsvernet.

Komiteen viser til at Stortinget gjennom sine vernevedtak har vurdert at verdien av å sikre disse vassdragenes verneverdighet og urørthet er større enn det estimerte potensialet for utbygging på om lag 50 Twh, som er basert på et rent teknisk/økonomisk utbyggingspotensial, jf. statsrådens svarbrev til energi- og miljøkomiteen.

Fleirtalet i komiteen, medlemene fra Arbeidarpartiet, Høgre, Senterpartiet, Venstre og Kristeleg Folkeparti, meiner det er bra at ein søker moglegheiter for å finne alternative kjelder til fornybar energi. Trong for fornybar kraft vil auke etter kvart som elektrifiseringa av Noreg held fram.

Fleirtalet meiner også at det i enkelte tilfelle kan vera føremålstenleg å vurdere kraftproduksjon dersom ein samstundes gjer tiltak som reduserer flomfaren i verna vassdrag. Dette må i tilfelle vurderast særskilt, også opp mot samfunnsøkonomien i slike prosjekt.

Eit anna fleirtal, medlemene frå Arbeidarpartiet, Høgre, Venstre og Kristeleg Folkeparti, meiner likevel ikkje det er grunnlag for å ta ein total gjennomgang av alle verna vassdrag slik framlegget her legg opp til, ettersom kunnskapsgrunnlaget som vi har i dag, allereie er relativt godt oppdatert, og det realistiske potensialet for kraftutbygging vert vurdert til å vera marginalt.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at klimautfordringene og tap av natur er to hovedutfordringer som samfunnet må løse uten at den ene går på bekostning av den andre.

Et fjerde flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at vi trenger en robust vassdragsnatur med intakte økosystemtjenester og naturlig forekommende arter for å møte utfordringene knyttet til endringer i klimaet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at vassdragsvernet spiller en sentral rolle i den sammenheng. Gjennom å bevare og videreutvikle et økologisk representativt nettverk av varig vernet vassdragsnatur ivaretar vi hensynet til natur og arts mangfoldet. Det internasjonale naturpanelet (IPBES) har fastslått at arealbruk og annen menneskelig påvirkning på økosystemene truer eksistensgrunnlaget vårt. Disse medlemmer mener at å opprettholde og styrke vassdragsvernet er et viktig element for å nå målet om å stanse tap av natur.

Disse medlemmer viser til at vannkraftutbygging har medført inngrep i norsk natur, og viser til Villaksutvalget (Til laks åt alle kan ingen gjera, NOU 1999:9), hvor det påpekes at denne utbyggingen kan få negativ påvirkning på villaksen. Disse medlemmer legger til grunn at det oppnås gode miljøforbedringer gjennom vilkårsrevisjonene, og understreker at vassdragsvernet må videreføres for å ta vare på våre vassdrag som leveområde for arter, som buffer for klimapåvirkninger og som arena for friluftsliv, høsting og naturopplevelser. Disse medlemmer har merket seg at Miljødirektoratet nylig har fått overlevert en strategi for å bevare våre bestander av storørret, med forslag til tiltak, hvor behovet for tiltak for å sikre storørretbestandene i regulerte vassdrag er framhevet.

Disse medlemmer mener dette understreker at det i dag foreligger kunnskap som kan benyttes i vass-

drag med kraftutbygging. Miljødesign, minstevannføring og teknologiske løsninger i form av eksempelvis nye turbintyper, omløpsventiler og fiskepassasjer er tiltak og bruk av teknologi som kan gi forbedringer og bidra til å redusere noen av de negative effektene kraftutbyggingen har påført vassdragsnaturen. Også beskyttelse av habitater i vassdragene og restaurering av utbygde vassdrag der det lar seg gjennomføre, vil være viktig for vassdragsnaturen for fremtiden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at bruk av vannressurser til produksjon av fornybar energi er en viktig samfunnsverdi. Den regulerbare vannkraften er en svært viktig ressurs i balanseringen av et kraftsystem som etter hvert får tilført mer produksjon av kraft som ikke er regulerbar.

Disse medlemmer støtter at det er mange vassdrag som åpenbart ikke er egnet for kraftutbygging, og at det har verdi å verne et utsnitt av Norges vassdragsnatur. Disse medlemmer er også enige i at det kan være et omfattende arbeid å gjennomgå alle 390 objekter som verneplanen består av. Disse medlemmer foreslår derfor at det åpnes for at de vassdrag som kraftselskapene selv ser det er et utbyggingspotensial i, kan åpnes for søknad om konsesjon. Slik vil vi kunne få en oppdatert avveining mellom bruk og vern.

Forbruket av fornybar kraft er stadig økende og variabelt, med økt effektuttak og økt kraftbehov samt krav til sikker forsyning. Alle energiformer har en form for påvirkning på natur og miljø, og disse medlemmer mener det vil være en stor fordel med ulike alternativer til fornybar kraftproduksjon. Vi ser også at utbygging av andre teknologier for fornybar kraftproduksjon medfører inngrep i natur og miljø, med til dels store reaksjoner fra samfunnet rundt. Disse medlemmer mener at det ved økt behov for fornybar kraft fremover også må tilrettelegges for å kunne utnytte noe av potensialet som ligger ubrukt fra vannkraften.

Disse medlemmer mener det, basert på stadig ny kunnskap og teknologi, vil kunne være prosjekter også i vernede vassdrag som i fremtiden vil kunne være aktuelle for kraftutbygging. Det er kraftselskapene som besitter mest kunnskap og erfaring med kraftutbygging og dens muligheter for skånsom virkning på natur- og miljøverdier, og disse medlemmer synes det bør åpnes for at de kan bidra til å gjøre vurderinger av potensielle utbyggingsprosjekter.

Disse medlemmer er opptatt av at vannkraften danner grunnlaget for verdiskapning og nye næringer, og rimelig fornybar kraft er et viktig konkurransefortrinn for vår kraftkrevende industri.

Disse medlemmer mener at slik verneplanene er i dag, vil en ikke kunne sikre at vi både skal bevare og utvikle vannkraften videre.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen åpne for at kraftselskapene kan søke om kraftutbygging også i vernede vassdrag der natur- og miljøinngrepene er begrenset og samtidig gir gevinst i form av økt kraftproduksjon og lønnsomhet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet er generelt positive til å se nærmere på de mulighetene og det potensialet som ligger i økt fornybar energiproduksjon i norske vassdrag. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet over lengre tid har tatt til orde for å se på mulighetene for opprustning og utvidelser av eksisterende vannkraftverk, og ser i utgangspunktet derfor også positivt på forslaget om en gjennomgang av planene for vernede vassdrag med mål om økt verdiskaping og utbygging av vannkraft. Disse medlemmer mener imidlertid at en slik eventuell utbygging må skje innenfor nærmere bestemte rammer, og med hensyn til de verneverdiene som en del vassdrag representerer. Disse medlemmer vil understreke at det derfor ikke kan være snakk om et frislipp på området, men en faglig gjennomgang som bygger på flere hensyn. Disse medlemmer vil blant annet peke på at det flere steder i landet er knyttet betydelige utfordringer til fare for flom og ras i vernede vassdrag, som det følger ikke er anledning til å gjøre gode og nødvendige sikringstiltak i. I slike tilfeller må det, etter disse medlemmers mening, kunne være både meningsfullt og samfunnsøkonomisk klokt å legge til rette for, blant annet, bygging av vannkraftverk. Videre vil disse medlemmer peke på at ny teknologi og ny metodikk muliggjør påkobling av eksempelvis sideelver til eksisterende vannkraftverk på en helt annen måte, med potensial for bedre miljøforhold enn det som var tilfellet tidligere. Dette kan gjøre det mulig å ta vare på natur og samtidig produsere mer fornybar kraft. Disse medlemmer er derfor positive til at det kan åpnes for bygging av kraftverk i vernede vassdrag i de tilfellene der det ikke er i konflikt med verneverdiene og eksisterende næringer.

Disse medlemmer mener at en gjennomgang av planene for vernede vassdrag kan utgjøre et godt kunnskapsgrunnlag for å utnytte potensialet for økt produksjon av norsk fornybar vannkraft, og støtter dette forslaget. Disse medlemmer mener imidlertid at det ikke bør åpnes for å innvilge eventuelle søknader fra kraftselskap i slike vernede vassdrag før det er gjort en slik gjennomgang. Disse medlemmer legger til grunn at gjennomgangen på området vil kunne avgjøre hvilke vassdrag det er aktuelt å se nærmere på, og hvilke som har en slik grad av verneverdier eller konfliktnivå at det fremstår som uaktuelt å bygge ut kraftverk. Eventu-

elle søknader fra kraftselskap i den forbindelse må, slik disse medlemmer ser det, komme i etterkant av en slik gjennomgang.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne viser til at Norge har vernet nesten 400 vassdrag mot kraftutbygging. Dette er en av de desidert største seirene til norsk miljøbevegelse og har kommet etter mange svært konfliktfylte kamper mot store vannkraftutbygginger. Norske vassdrag er unike i verdenssammenheng, og vi har et særskilt ansvar for å ta vare på denne naturen.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen åpne for at kraftselskaperne kan søke om kraftutbygging også i vernede vassdrag der natur- og miljøinngrepene er begrenset og samtidig

gir gevinst i form av økt kraftproduksjon og lønnsomhet.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:124 S (2019–2020) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Jon Georg Dale og Terje Halleland om gjennomgang av planene for vernede vassdrag med mål om å legge til rette for økt verdiskaping gjennom utbygging av vannkraft – vedtas ikke.

Oslo, i energi- og miljøkomiteen, den 10. november 2020

Ketil Kjenseth

leder

Else-May Norderhus

ordfører

**DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT**

Statsråden

Stortinget
Karl Johans gate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
19/1681-

Dato
12. oktober 2020

Vedrørende representantforslag 124 S (2019-2020) om gjennomgang av planene for vernede vassdrag med mål om å legge til rette for økt verdiskaping gjennom utbygging av vannkraft

Jeg viser til brev fra energi- og miljøkomiteen av 6. oktober 2020 vedlagt representantforslag 124 S (2019-2020) fra stortingsrepresentantene Helge Andre Njåstad, Jon Georg Dale og Terje Halleland om gjennomgang av planene for vernede vassdrag med mål om å legge til rette for økt verdiskaping gjennom utbygging av vannkraft. Komiteen ber om en utredning av forslaget. Jeg viser også til brev av 2. oktober der komiteen ber om svar på spørsmål fra saksordfører Else May Norderhus knyttet til samme forslag. I og med at begge brev er rettet til meg, angår samme sak og har samme frist, besvares begge henvendelser samlet her.

Vannkraft er vår viktigste og dominerende kilde til klimavennlig og fleksibel kraft. Den danner grunnlag for verdiskaping og nye næringer, bidrar til kraftkrevende industri, gir grunnlag for økt elektrifisering, inntekter til stat og kommuner og flomdempende effekt. Jeg mener som forslagsstillerne at vi både skal bevare og utvikle vannkraften videre.

Slik det understrekes i energimeldingen (Meld. St. 25 (2015-2016) Kraft til endring – Energipolitikken mot 2030) er det samtidig viktig å bevare et representativt utvalg av den norske vassdragsnaturen. Stortinget sluttet seg ved behandlingen av meldingen, jf. Innst. 401 S (2015-2016), til at vassdragsvernet i hovedsak skal ligge fast. Komiteen presiserte at *"kraftutbygging over 1 MW i vernede vassdrag skal forelegges Stortinget og kun vurderes i de tilfeller der andre flomdempende tiltak er utprøvd, liv og helse står på spill og verneverdiene ikke vil påvirkes nevneverdig"*. Stortinget vurderte altså så sent som i 2016 at verdien av å sikre disse vassdragenes verneverdier og urørthet er større enn den gevinsten disse vassdragene vil kunne ha ved en utbygging.

I representantforslaget hevdes det at grunnlaget for vernet er "avveininger basert på kunnskap og kompetanse fra en annen tid". Selv om verneverdiene ikke ble detaljert beskrevet i de første verneplanene, var det i disse planene stor oppmerksomhet rettet mot utbyggingspotensialer og avveiningen mellom bruk og vern. Mange av vassdragene som da ble vernet hadde store og åpenbare naturkvaliteter og i noen tilfeller et så lite eller ikke nyttbart potensial, at verneverdiene ikke ble utredet i detalj.

I representantforslaget pekes det på at det gjennom kunnskap og ny teknologi kan oppnås bedre utnyttelse av vannkraftressursene, samtidig som natur- og miljøhensyn ivaretas. Jeg er helt enig i at vi i dag utvikler mer skånsomme og effektive vannkraftprosjekter enn tidligere. Dette er resultat av målrettet forskning og utvikling. Det er likevel ikke mulig å bygge ut ny vannkraft uten at det gjøres naturinngrep. Kraftutbygging vil, enten det er tale om helt ny utbygging eller nye overføringer til eksisterende anlegg, medføre miljøulemper i en eller annen form. Større utbygginger av regulerbar kraft vil innebære etablering av reguleringsmagasin. Reguleringssoner, tørrlegging, redusert vannføring, varierende vannføring, landskapsmessige virkninger, negative virkninger for friluftsliv og ferdsel osv. er vanlige virkninger av ny kraftutbygging. Disse virkningene kan til en viss grad reduseres ved hjelp av avbøtende tiltak og miljøvilkår, men for de aller fleste vernede vassdragene vil ikke kraftutbygging kunne gjennomføres uten å forringe verneverdiene betydelig.

Det har fra tid til annen vært foreslått og vurdert om det bør gjøres en gjennomgang av verneplanene for å se om det kan finnes prosjekter med akseptable miljøvirkninger. Det har også vært sett på prosjekter i noen av disse vassdragene som kan ha en flomdempende effekt. Vurderingen har vært at det realistiske potensialet trolig er beskjedent. Å gå gjennom alle verneplanene på nytt vil også være et meget omfattende arbeid. Verneplanen, som består av 390 objekter, omfatter ulike vassdrag som til sammen skal utgjøre et representativt utsnitt av Norges vassdragsnatur. Det har vært viktig å verne vassdrag som er typiske for hver landsdel. Enkelte vassdrag har også blitt vernet for å bevare hele vassdraget fra fjell til fjord. I tillegg er det vernet vassdrag med særlige natur- og kulturvitenskapelige verdier eller landskapsverdier. Svært få land har et så stort mangfold i landskapstyper og rikdom på vann og vassdrag som Norge. Utbygging av vannkraft har tjent oss godt, og vern av vassdrag har vært en viktig del av den samlede vassdragspolitikken. På bakgrunn av dette ser jeg ikke behov for nå å sette i gang en gjennomgang av planene for vernede vassdrag.

Nedenfor besvares spørsmålene fra saksordfører Else May Norderhus:

Til spørsmål nr 1: Hvor stort reelt potensial for økt kraftproduksjon ligger i de vernede vassdragene som ligger i «Verneplan for vassdrag»?

Gjennom fire verneplaner og to suppleringer er det vernet vassdrag med et estimert utbyggingspotensial på om lag 50 TWh. Det er ikke mulig å gi noe eksakt svar på hvor mye av dette potensialet som representerer et reelt utbyggingspotensial. Potensialet på 50 TWh utgjør et rent teknisk/økonomisk utbyggingspotensial. Stortinget har tidligere gjennom sine vernevedtak vurdert at verdien av å sikre disse vassdragenes verneverdier og urørthet er

større enn den gevinsten disse vassdragene vil kunne ha ved kraftutbygging. Dette er vassdrag med særlig store miljøkvaliteter, og dette ville uansett veie tungt i en eventuell konsesjonsbehandling. Flere av vassdragene er i tillegg til vassdragsvernet vernet etter naturmangfoldloven eller er utpekt som nasjonale laksevassdrag. Dersom en skulle ta vare på de viktigste verneverdiene legger jeg til grunn at det reelle utbyggingspotensialet, altså det som er lønnsomt og som i praksis vil kunne få konsesjon, er beskjedent.

Til spørsmål nr 2: Hvordan vil de miljømessige konsekvensene slå ut ved en endring i kraftproduksjon i disse vassdragene?

Vassdragene som er vernet er i stor grad vernet fordi de er lite påvirket av fysiske inngrep. Der urørthet har vært et nøkkelkriterie for utvelgelse, vil utbygging medføre at vassdraget ikke lenger er "urørt". De ulike vassdragsobjektene som omfattes av verneplanene har videre ulike verdier og særpreg. Det spenner fra urørte referansevassdrag til mer påvirkede vassdrag som likevel har verdifulle, særegne vassdragsverdier.

Verneverdiene som ble vektlagt i utvelgelsen av vassdragene varierer litt mellom de ulike planene. I verneplan I ble det spesielt lagt vekt på å sikre vassdrag med store landskaps- og friluftslivsverdier, men også verdien for vilt, fisk og naturvern ble tatt med i vurderingen. Vassdrag vernet i verneplan II ble stort sett plukket ut etter de samme kriterier som vassdragene i verneplan I, men arkeologi, vannkvalitet og reindrift ble vurdert i tillegg. Verneplan III var basert på et bredere kunnskapsgrunnlag enn verneplan I og II. Verdiene og interessene som ble lagt til grunn for vurderingen kan inndeles i følgende hovedkategorier: naturvern, kulturminnevern, vilt, fisk, friluftsliv, vannkvalitet, landbruk og reindrift. Verneplan IV var basert på de samme verdier og interesser som verneplan III, men det ble lagt stor vekt på å få med typer av vassdrag (brevassdrag og kystvassdrag) og geografiske områder som var dårlig dekket av foregående planer.

I tillegg til de ovennevnte verdier ble det lagt vekt på å verne noen såkalte referansevassdrag (mest mulig upåvirket) og typevassdrag (representativt for et større antall vassdrag i regionen).

På tross av at det kan ha skjedd endringer siden vernevedtakene, handler dette om vassdrag med stor nasjonal verdi som til sammen gir et representativt utvalg av norsk vassdragsnatur.

De miljømessige konsekvensene av vannkraftutbygging i vernede vassdrag vil variere fra sak til sak. Det vil imidlertid slik det framgår ovenfor være en rekke uheldige konsekvenser for miljø og landskap knyttet til utbygging av vannkraft, selv med ny kunnskap og teknologi.

Til spørsmål nr 3: Hvilke vassdrag er mest utsatt for flom, og hvilke av disse ligger i «Verneplan for vassdrag»?

Flom er en naturlig hendelse i vassdrag. Mange elver og innsjøer i Norge, særlig i de store vassdragene, har to markerte flomsesonger; om våren og om høsten. Flom forekommer

imidlertid i alle årets måneder, og klimaendringene har ført til mer intenst regn med påfølgende fare for flom gjennom hele året.

Konsekvensene av flommer varierer betydelig fra vassdrag til vassdrag. Noen vassdrag har stor evne til å «håndtere» flommer, mens andre vassdrag har mindre evne til dette og er i større grad utsatt for skadeflommer. Begrepet skadeflom innebærer en flom som medfører skade på mennesker eller menneskeskapte verdier av et visst omfang.

NVE har kartlagt en rekke vassdrag og vassdragsstrekninger i Norge som har vært særlig utsatt for flommer/skadeflom. Det er per i dag foretatt flomsonekartlegginger i om lag 50 av de 390 vernede vassdragene, men dette gir kun en indikasjon på i hvilken grad vassdragene er utsatt for skadeflom.

a. Hvilke tiltak kan iverksettes for å redusere faren for flom i disse vassdragene?

Hvilke tiltak som kan iverksettes for å redusere flomfaren i flomutsatte vassdrag vil variere, og må vurderes opp mot virkningene på verneverdiene.

Tiltak som krever konsesjon etter vassdragsreguleringsloven, slik som etablering av magasin og overføringer, kan i utgangspunktet ikke tillates i vernede vassdrag. Det kan ikke åpnes for konsesjonsbehandling med mindre det foreligger samtykke fra Stortinget. Som nevnt ovenfor forutsatte Stortinget ved behandlingen av energimeldingen at kraftutbygging over 1 MW i vernede vassdrag kun kan vurderes i de tilfeller der andre flomdempende tiltak er utprøvd, liv og helse står på spill og verneverdiene ikke vil påvirkes nevneverdig.

I vannressursloven og i Rikspolitiske retningslinjer for Verna vassdrag er det også gitt føringer for hva som kan gjøres av andre tiltak i verna vassdrag.

Aktuelle tiltak for å redusere faren for skader ved flom er flere. Det viktigste tiltaket er ofte god arealplanlegging. Bygging av sikringstiltak slik som flomvoller, kan også redusere skadeomfanget av flom. I tillegg er forebyggende tiltak som kartlegging og varsling viktig.

Til spørsmål nr 4: Når ble kunnskapsgrunnlaget i «Verneplan for Vassdrag» sist oppdatert/revidert?

Kunnskapsgrunnlaget er stort sett utarbeidet i forbindelse med det enkelte vernevedtak. For de første to verneplanene er verneverdiene i noen grad utredet og dokumentert i ettertid. Verneverdiene knyttet til vassdragene i de andre verneplanene er basert på omfattende undersøkelser av kompetente fagmiljøer og kunnskapsgrunnlaget for disse er derfor betydelig bedre.

Det er særlig de vassdragene som ble vernet i verneplan I og II som blir pekt på når det gjelder dårlig dokumenterte verneverdier. Dette er samtidig de vassdragene som ble pekt ut først, basert på åpenbare verdier når det gjelder landskap, friluftsliv og natur.

Dokumentert informasjon over hvilke verdier som finnes i de vernede vassdragene og i naturen rundt er viktig for å beskytte vassdragene mot andre inngrep.

For å gjøre kunnskapen om verneverdiene lettere tilgjengelig for kommuner og andre som forvalter vernede vassdrag ble det gjennomført et prosjekt på slutten av 1990-tallet/ begynnelsen av 2000 kalt VVV-prosjektet i regi av Miljødirektoratet, Fylkesmannen og NVE. Hensikten med prosjektet var å sammenstille og dokumentere kunnskap om verdiene de vernede vassdragene hvor kunnskapen var mangelfull.

NVE har en egen nettside for de vernede vassdragene. Der ligger den kunnskap vi til enhver tid har om det enkelte verneobjekt. Hensikten er å gjøre mest mulig av eksisterende dokumentasjon offentlig tilgjengelig. Siden blir oppdatert med jevne mellomrom.

I oppfølgingen av vannforskriften pågår det et omfattende og løpende arbeid med å oppdatere kunnskapen om miljøtilstanden i norske vassdrag. Dette arbeidet bidrar til å bedre kunnskapsgrunnlaget også for de vernede vassdragene.

Til spørsmål nr 5: Mener statsråden det vil være behov for å oppdatere kunnskapsgrunnlaget for vassdragene som ligger i «Verneplan for vassdrag»?

Selv om kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for den samlede Verneplan for vassdrag er variabel ligger det likevel en helhetlig og systematisk gjennomgang til grunn for vernevedtakene.

Uavhengig av om kunnskapsgrunnlaget kan være utdatert for deler av verneplanen, legger jeg til grunn at det realistiske potensialet for lønnsom kraftutbygging i vernede vassdrag i praksis vil være beskjedent. En oppdatering av kunnskapsgrunnlaget vil være svært arbeidskrevende og følgelig også kostbart. Jeg ser ikke behov for nå å sette i gang en gjennomgang av planene for vernede vassdrag.

Med hilsen

Tina Bru

